

Uitdaging 5: Wat kan ik doen om de woordenschat van mijn studenten te stimuleren?

Tips & Tools

Selectie van woorden

Selecteer woorden die je expliciet uit wilt gaan leggen. Het kan gaan om alledaagse woorden die regelmatig in teksten voorkomen en door studenten vaak als moeilijk worden ervaren (bijvoorbeeld 'efficiënt', 'opinie', 'concreet'), vak/-themaspecifieke woorden (bijvoorbeeld 'leerplicht', 'nevenwerkzaamheden') en schooltaalwoorden (bijvoorbeeld 'nadeel', 'communiceren', 'nuttig'). Juist ook schooltaalwoorden zijn in belangrijke mate bepalend voor het tekstbegrip, terwijl deze in de praktijk vaak niet expliciet onderwezen worden.

In het kader van het Amsterdamse project 'Het vmbo leest' is de 'Basislijst schooltaalwoorden vmbo' (Alons & Verhallen, 2010¹) ontwikkeld. Deze basislijst bestaat uit een selectie van 1600 schooltaalwoorden die in veel teksten voorkomen, en die alle leerlingen in de brugklas van het vmbo zouden moeten kennen. Ondanks dat deze woordenlijst oorspronkelijk ontwikkeld is voor het vmbo, weten we uit ervaring dat een deel van deze woorden – zeker als er veel anderstalige studenten in een klas zitten – nog niet door alle mbo-studenten beheerst wordt.

Didactiek voor het stimuleren van woordenschat

We adviseren de woordenschat steeds te stimuleren vanuit een betekenisvolle context, namelijk de teksten die de studenten lezen en de woorden die ze tegenkomen.

Je bespreekt met de studenten de mogelijke betekenis (soms kan een woord meerdere betekenissen hebben!) of laat hen dit in tweetallen/individueel in bijvoorbeeld hun woorddossier uitwerken. Voor het bekijken van de woorden is het belangrijk dat deze op verschillende momenten en in verschillende situaties herhaald worden.

In de didactiek van het woordenschatonderwijs worden binnen het viertaktmodel (Verhallen & Verhallen, 1994²) vier fasen onderscheiden. Houd deze in je achterhoofd op het moment dat je met woordenschatverwerving aan de slag gaat.

1. *Vorbewerken*

Voorkennis activeren en een woord introduceren vanuit een betekenisvolle context. Bijvoorbeeld vanuit de tekst of doordat het woord in een les genoemd wordt. Bij elk woord kun je zelf de voorkennis van de leerlingen inventariseren.

¹ Verhallen, S. & Alons, L. (red.). Handleiding Basislijst schooltaalwoorden vmbo. ITTA: Amsterdam. Zie voor een digitale versie van deze woordenlijst: www.amsterdam.nl > schooltaalwoorden vmbo.

² Verhallen, M. & Verhallen, S. (1994). *Woorden leren, woorden onderwijs. Handreiking voor leraren in het basis- en voortgezet onderwijs*. Hoevelaken: CPS.

2. *Semantiseren*

Woordbetekenis op verschillende manieren duidelijk maken: uitleggen, uitbeelden, uitbreiden. Deze fase kan ook vorm krijgen door het invullen van het woorddossier: Er wordt een definitie gegeven van het woord, er wordt een zin gemaakt waarin het woord voorkomt én er worden woorden genoteerd die bij het woord horen. Het woorddossier kan klassikaal, individueel of in duo's worden ingevuld.

3. *Consolideren*

Woorden worden regelmatig herhaald in verschillende contexten. Zowel tijdens de betreffende les als tijdens de volgende lessen.

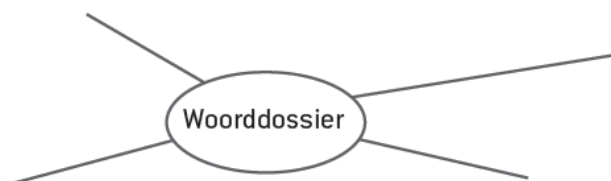
4. *Controleren*

Er wordt nagegaan of de woorden in het geheugen van de studenten zijn opgeslagen. Dit kan door middel van woordenschatactiviteiten (zie fase 3 Consolideren), maar ook door middel van een toets.

Werken met een woorddossier

Je kunt studenten een eigen woorddossier bij laten houden. Het doel van dit dossier is het leren en onthouden van moeilijke woorden, maar het biedt ook een hulpmiddel om het bewust leren van woorden te bevorderen.

Woord	Woorddossier
Betekenis	Een document waarin je beschrijvingen van moeilijke woorden bewaart.
Voorbeeldzin	Mijn woorddossier helpt mij om lastige woorden beter te begrijpen en te onthouden.
Woorden die bij dit woord horen (associaties).	

Woorden die bij de 4 lijntjes geplaatst mogen worden:

- 1 Hulpmiddel
- 2 Moeilijke woorden
- 3 Woorden leren
- 4 Woorden onthouden

De leerlingen vullen de woorden in in hun woorddossier. Het woorddossier wordt klassikaal nabesproken of je loopt tijdens het werken rond om de woorddossiers van enkele leerlingen te bekijken. Laat studenten ter controle af en toe ook het woorddossier uitwisselen met medestudenten. Het is immers belangrijk dat er bij de inoefening gebruik wordt gemaakt van de juiste definities.

Hardop denkend voordoen

Als je met je studenten voor het eerst met een woorddossier gaat werken, kun je de werkwijze demonstreren door dit hardop denkend voor te doen (modelen).

Voor het achterhalen van de woordbetekenis kun je ook de strategie 'woordbetekenis achterhalen' hanteren. Ook deze strategie kun je eerst hardop denkend voordoen:

1. Lees een stukje terug en/of verder
2. Kijk naar de illustraties
3. Bekijk het woord: herken je delen van het woord?
4. Zoek het woord op in het woordenboek of vraag een ander om hulp
5. Check: klopt de gevonden betekenis in de tekst?

Wanneer je merkt dat bepaalde onderdelen van het woorddossier door de studenten lastig gevonden worden of regelmatig verkeerd worden ingevuld, kun je deze onderdelen nog eens hardop denkend voordoen.